

'מי אמרינן כיון דכתיב וקראת לשבת ענג קבעה ואפילו בדבר שלא נגמרה מלאכתו' כי כל דבר אכילה בשבת נחשב וקרוי עונג, בין מועט בין מרובה, בין נגמרה מלאכתו בין שלא נגמרה (עפ"י רבנו חננאל; רש"י שבת לד. ד"ה עשרתם. וע' אגרות משה או"ח ח"ד סג, ז).

'אי הכי מאי אריא שבת אפילו בחול נמי – הא קמ"ל דטבל מוכן הוא אצל שבת'. רש"י ותוס' והרו"ה מפרשים שהשאלה והתשובה מתייחסת למשנתנו. ואילו הראב"ד (בהשגותיו על המאור) מפרש הקושיא על משנת תינוקות שטמנו תאנים, מדוע נקטה המשנה שטמנו לשבת והלא אף בחול אם עשו כן הוקבעו. ומתריך קמ"ל טבל מוכן הוא אצל שבת – מכך שלא שנה התנא 'ושכחו ולא עשרו לא יאכלו בשבת אפילו עשרו ולא למוצאי שבת עד שיעשרו' – משמע שאם עשרו בשבת יאכלו, שאין בו משום מוקצה אלא משום איסור טבל בלבד.

דף לה

'היה אוכל באשכול ונכנס מגנה לחצר – רבי אליעזר אומר יגמור ורבי יהושע אומר לא יגמור...'. לפרש"י מדובר קודם גמר מלאכה, שכן סתם אשכול ענבים מיועד לדריכה ולא לאכילה כמות שהוא [כן היה בזמנם, וכמדומה שכיום רוב ענבים לאכילה, שאין אנו רגילים ביין כמו הראשונים. עפ"י חזון איש מעשרות ה, ב].

אבל יש מפרשים שבנטילתו את האשכול לאכילה גילה בדעתו שנגמרה מלאכתו (וכעין שכתבו התוס' לעיל לד: ד"ה בניו, מהירושלמי), ורק בזה אמר רבי יהושע לא יגמור, שהחצר והשבת קובעת, אבל בדבר שלא נגמרה מלאכתו – לא (עפ"י ים של שלמה, רש"י, וכן פירש הרב המגיה [הוא רבי יעקב כולי, מחבר ספר 'מעם לועז'] במשנה-למלך (מעשר ה, כב). ויישבו בזה קושיות התוס'. וע' גם בשפת אמת כאן ובחזון-איש מעשרות ד, ז). ובחדושי בית מאיר תמה על פירוש זה והצדיק פירוש הראשונים. ואולם כבר התוריד כתב לפרש כן, שכיון שנטל האשכול לאכילה הרי זה גמר מלאכה. וטעמו של המתיר לגמור לאכול, משום שלא עשה ממנו גורן ואין החצר קובעת אלא מדרבנן.

על שיטת הרמב"ם והרשב"א – ע' בסיכומים שבסוף החוברת.

'לאפוקי מדהלל... אמר רבי יהודה: הלל לעצמו אוסר'. אפשר שאין זה הלל חברו של שמאי, שכבר אמרו בירושלמי שבימי שמאי והלל לא פשתה המחלוקת אלא במקומות ספורים, ואולי הוא הלל בנו של רבן גמליאל דיבנה (עפ"י מהר"ץ חיות).

יש להעיר שמדברי המגיה במשנה-למלך מבואר שנקט שזוהו הלל הזקן, שכתב שלכן לא אמרו 'לאפוקי מדרבי יהושע' כי הוא היה מתלמידי הלל ולכן נקטו לאפוקי מהרב עצמו.

'ע"ב) 'הלוקח תאנים מעם הארץ במקום שרוב בני אדם דורסין – אוכל מהן עראי ומעשרן דמאי' – ואין מעשרם ודאי, כי יש לתלות לקולא שכבר עישרו, ואף על פי שלא נגמרה מלאכתם (עפ"י רש"י). ובמשנה (לעיל לד: ד"ה ערב שבת בשביעית) כתב רש"י שסתם מוקצה לאו מעושר הוא ואין רגילים לעשר קודם גמר מלאכה. ואם כן לכאורה היה לנו לחייב לעשר כאן בודאי או כדין פירות ספק-מעושרין ולא דמאי. [ואין לומר שמצדדים מיעוט בני אדם שאינם דורסים, לאותם אלו שמעשרים אף קודם גמר מלאכה – שהרי משמע שאלו

המעשרים קודם גמר מלאכה אינם מחצה על מחצה אלא מיעוט. ועוד, הלא כנגד מיעוט שאינם דורסים יש מיעוט עמי הארץ שאינם מעשרים כלל. גם דוחק לומר ששנוי הדבר במחלוקת התנאים אם יש לתלות במעשרים קודם גמר מלאכה אם לא, וכדקדוק לשון רש"י 'דקסבר האי תנא יש שמעשרין...' –

הא לא קשיא, כי כאן מדובר על מכירת פירות והלא אסור למכור טבל אלא לצורך (ע' דמאי ה), ואף מוכרי עמי הארץ נזהרים בדבר, ומעשרים קודם מכירתם – לכן מחזיקים את הפירות כמעושרים והלוקח מעשר רק בתורת דמאי ופטור מתרומה גדולה. ועוד נראה שמדובר כשעם הארץ אומר שהם מעושרים, ומאחר שרוב עמי הארץ מעשרים – מחזיקים אותו כנאמן וסומכים על דבריו. אבל משום שגזרו על הדמאי אין סומכים עליהם (עפ"י חזון איש דמאי ז, יג; שביעית א, יז. ובמקום אחר (דמאי א, ג) כתב שאין לפרש שאמר בפירוש, שאם כן פשיטא, שהרי רובם נאמנים).

בתוספתא (מעשרות ב) נחלקו בדבר רבי מאיר וחכמים, ולדברי חכמים מעשר ודאי מפני שעם הארץ אינו מעשר קודם גמר מלאכה. יש אומרים שהלכה כחכמים ולכך השמיט הרמב"ם הלכה זו שמעשר דמאי (עפ"י פאת השלחן טז, יג; אור שמח מעשר ב, ד).

ויש מי שפירש טעמו של רבי מאיר שמעשר דמאי, שסובר מקח קובע בדבר שלא נגמרה מלאכתו, וכיון שהמוכר יודע שמיד במכירתו יקבע למעשר – ודאי עישר (או"ש שם).

פרק חמישי

זדלמא... התם היינו טעמא דארבע וחמש קופות שרי משום שבת דחמירא ולא אתי לזלולי ביה, אבל יום טוב דקיל ואתי לזלולי ביה כלל וכלל (יש שאין גורסים שתי תבות אלו. ע' יש"ש ומהר"ם שיף) לא. אף לפי סברא זו, שבשבת הקלו יותר מיו"ט משום דחמירא, אין תימה במה שלא התירו להשיל פירות אלא ביום טוב ולא בשבת – כי טלטול שלא לצורך נאסר משום הוצאה כדלקמן, והרי ההוצאה עצמה ביו"ט מותרת ובשבת אסורה, לכך הקלו בהשלת פירות ביו"ט מבשבת, אבל דבר שמותר בשבת כגון פיגוי קופות [שבגלל אורחים או ביטול בית המדרש לא גזרו משום הוצאה], בזה גזרו ביום טוב יותר מבשבת (עפ"י מהרש"א. וע' מהר"ם שיף).

דף לו

התם הוא בשבת דאסור משום דחמיר אבל יום טוב דקיל שפיר דמי. לעיל לא צדדו בטעם זה להחמיר בגללו בשבת מביו"ט – כי שונה כאן שהטעם לאסור הוא מפני חשש מלאכה של השוואת גומות, על כן מסתבר יותר להחמיר בשבת שאיסורה חמור, משא"כ לעיל שהטעם הוא משום טירחה ומעשה חול, יש צד להחמיר יותר ביום טוב מבשבת כדי שלא יזלזלו ביום טוב (ע"ע לעיל ב:).

נותנין כלי תחת הדלף בשבת – בדלף הראוי. ואם כבר נתן הכלי וירד עליו הדלף, מותר לטלטלו עם המים המאוסים שבו, משום שהתירו לפנות 'גרף של רעי' בשבת כאשר הוא נמצא במקום ששייבת האדם קבועה שם, וכדלהלן. ואמנם לכתחילה אסור ליתן כלי תחת דלף שאינו ראוי, שהרי אין עושים גרף של רעי לכתחילה, ועל כרחו הוא צריך לכתחילה להחליט בדעתו שיהא מונח שם ולא יטלטלנו, ואם כן נמצא שהוא מבטל כלי מדיכנו (עפ"י שו"ע סו"ס"י שלח ומשנ"ב ובאה"ל).